

PİYASA ANALİZİ ÇALIŞMALARI

MOBİL ÇAĞRI SONLANDIRMA PİYASASI

Kamuoyu Görüşü
Alınmasına İlişkin Doküman

TELEKOMÜNİKASYON KURUMU

Kasım 2008, ANKARA

İÇİNDEKİLER

1	GİRİŞ.....	1
2	RAPOR KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN HİZMET	3
3	İLGİLİ PİYASA	5
3.1	Pazar Yapısı	5
3.2	İlgili Ürün Piyasası	6
3.2.1	Talep Yönlü İkame.....	6
3.2.2	Arz Yönlü İkame	8
3.3	Coğrafi Boyut	9
3.4	İleriye Dönük Değerlendirmeler	9
3.4.1	Üçüncü Nesil Mobil Telekomünikasyon Hizmeti	10
3.4.2	Sanal Mobil Şebeke Hizmeti	11
4	PIYASA GÜCÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	12
4.1	Pazar Payı	13
4.2	Piyasaya Giriş Kolaylığı ve Potansiyel Rekabet.....	13
4.3	Kolayca Tekrarlanamayan Altyapıların Kontrolü	14
4.4	Teknolojik Üstünlük.....	15
4.5	Dengeleyici Alıcı Gücü.....	15
4.6	Etkin Piyasa Gücünün Değerlendirilmesine Yönelik Sonuçlar	16
5	YÜKÜMLÜLÜKLER.....	17
5.1	Arabağlantı Sağlama Yükümlülüğü	20
5.2	Ayrım Gözetmeme Yükümlülüğü	20
5.3	Şeffaflık Yükümlülüğü	22
5.4	Referans Arabağlantı Teklifleri Hazırlama ve Yayınlama Yükümlülüğü..	22
5.5	Maliyet Esaslı Tarife Belirleme Yükümlülüğü	23
5.6	Hesap Ayrımı ve Maliyet Muhasebesi Yükümlülüğü	24
5.7	Ortak Yerleşim Yükümlülüğü	25
6	EPG'YE SAHİP İŞLETMECİLERİN/YÜKÜMLÜLÜKLERİN BELİRLENMESİ	26
	EK: SORU FORMU	28

1 GİRİŞ

Türkiye’de mevcut düzenleyici çerçeve, Kurumumuzun ilgili telekomünikasyon pazarlarında etkin piyasa gücüne (EPG) sahip işletmecileri belirlemesini gerektirmektedir. Bu amaçla, ülkemize özgü şartlara uygun şekilde ilgili piyasaların tanımlanması ve bu piyasalara ilişkin piyasa analizleri yapılarak etkin rekabetin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kurumumuz; 07.01.2007 tarih ve 26552 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmecilerin Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in 6’ncı maddesinde yer alan “*Kurum tarafından tanımlanan ilgili pazarlara ilişkin pazar analizleri en geç üç yılda bir tekrarlanır*” hükmüne binaen ilki 2005 yılında gerçekleştirilmiş olan mobil çağrı sonlandırma piyasasının tanımlanması ve EPG’ye sahip işletmecilerin belirlenmesine ilişkin çalışmanın ikincisini başlatmıştır. Kurumumuz tarafından gerçekleştirilen ilk piyasa analizi çalışmaları neticesinde Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş., Vodafone Telekomünikasyon A.Ş. ve Avea İletişim Hizmetleri A.Ş. mobil çağrı sonlandırma piyasasında EPG’ye sahip işletmeciler olarak belirlenmiş ve bu karar 28.12.2005 tarih ve 26037 sayılı Resmi Gazete’de ilan edilmiştir.

Kurumumuz, kamuoyu görüşü alınmasına ilişkin işbu doküman ile mobil çağrı sonlandırma hizmetine yönelik olarak piyasa tanımı yapmakta ve bu piyasanın rekabet düzeyi hakkında görüşlerini ortaya koyarak EPG’ye sahip işletmecinin (işletmecilerin) tespit edilmesi halinde söz konusu işletmeciye (işletmecilere) ilişkin yükümlülöklere yer vermektedir. Kamuoyu görüşünün alınmasına ilişkin süre 11.11.2008 tarihinde başlayacak olup, bu dokümanda yer alan değerlendirmelere yönelik yorumlar ve öneriler 26.11.2008 tarihine kadar yazılı olarak ve e-posta ile aşağıda belirtilen adrese iletilebilecektir.

Adres : Telekomünikasyon Kurumu, Yeşilırmak Sokak, No:16, 06430

Demirtepe, Ankara

Tel : 0 312 294 72 33 - 294 71 24

Faks : 0 312 294 71 65

E- posta : odasdemir@tk.gov.tr / mktiryaki@tk.gov.tr

Yapılan değerlendirmelerle ilgili olarak her türlü yorum ve öneriye açık olunmakla birlikte, piyasa analizi çalışmalarında geri dönüşlerden azami şekilde istifade edilebilmesi için her bir yorumun veya önerinin dokümanda yer alan ilgili soru numarası referans gösterilerek yazılması gerekmektedir. Soruların cevaplanması aşamasında karşılaşılacak tereddütlerin açığa kavuşturulması için odasdemir@tk.gov.tr ve mktiryaki@tk.gov.tr posta adreslerinden irtibat kurulabilir.

Alınan yorum ve önerilerin analiz edilmesini müteakip Kurumumuz, mobil ağrı sonlandırma piyasasına ilişkin değerlendirmelerini gözden geçirecek ve kamuoyu görüşlerini özetleyen bir rapor yayınlayacaktır. Açıklık ve şeffaflık ilkesi gereği, söz konusu raporda görüş gönderen tarafların isimleri de yer alacaktır. Bu bakımdan, gönderilecek cevaplarda tarafların gizli kalmasını istedikleri ticari sır niteliğindeki kısımların belirtilmesinde fayda görülmektedir.

Kamuoyu görüşünün alınmasına ilişkin bu dokümanın ilerleyen bölümlerinde şu konulara değinilmektedir:

- 2. Bölüm: Kurumumuzun mobil ağrı sonlandırma hizmetinin tanımı ile ilgili değerlendirmeleri yer almaktadır.
- 3. Bölüm: Mobil ağrı sonlandırma hizmetine ilişkin ilgili piyasa hakkında Kurumumuzun görüşlerine yer verilmektedir. Ayrıca bu bölümde, piyasa tanımlaması prosedürü hakkında genel bilgiler verilmekte olup konuya ilişkin talep ve arz yönlü değerlendirmeler yapılmaktadır.
- 4. Bölüm: Kurumumuzun ilgili piyasanın analiz edilmesine yönelik yaklaşımları ve söz konusu piyasada etkin rekabetin bulunup bulunmadığına ilişkin görüşleri yer almaktadır.
- 5. Bölüm: Mobil ağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip olan işletmecilerle ilgili Kurumumuzun tespitine yer verilmekte ve söz konusu işletmecilere ilişkin yükümlülükler açıklanmaktadır.
- 6. Bölüm: Mobil ağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip işletmeciler ile bu işletmecilere ilişkin yükümlülükler belirtilmektedir.
- Dokümanın EK'inde, kamuoyu görüşlerinin alınmasına ilişkin soruların listesi bulunmaktadır.

2 RAPOR KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN HİZMET

Herhangi bir telekomünikasyon şebekesine bağlı olan bir kullanıcının diğer telekomünikasyon şebekelerine bağlı kullanıcılar ile iletişim kurabilmesi için söz konusu iki şebekenin birbirleriyle arabağlantısının bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda mobil şebeke erişim hizmetleri, (bu doküman kapsamında çağrı sonlandırma hizmeti) farklı şebekelere bağlı kullanıcılar arasında iletişim sağlanması amacı ile işletmecilerin birbirlerinden aldıkları hizmetleri ifade etmektedir. Söz konusu hizmetler, perakende müşteriler yerine işletmecilerin birbirlerine sundukları hizmetler olduğu için “toptan hizmetler” kategorisinde yer almaktadır.

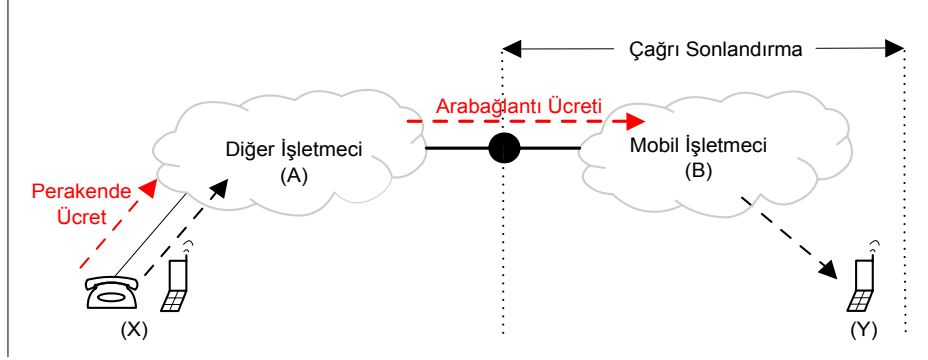
İşletmeciler tarafından müşterilere sunulan haberleşme hizmetleri, trafiğin birden fazla şebeke üzerinden geçmesini gerektirebilmektedir. Farklı şebekeler arasında çağrı oluşturulabilmesi için işletmeciler birbirlerine çağrı sonlandırma hizmeti vermek durumundadır. Çağrı sonlandırma hizmetinin mevcut olmadığı bir pazarda kullanıcılar sadece kendilerinin bağlı olduğu şebekede bulunan aboneler ile görüşme yapmak zorunda kalacaktır. Bir başka deyişle tüketicilerin farklı işletmeci abonelerini aramaları mümkün olmayacaktır. Ayrıca işletmecilerin şebeke büyüklükleri ve abone sayıları arasında paralellik bulunmadığı durumlarda, pazar payı küçük olan işletmecilerin diğer işletmecilerle rekabet edebilmeleri, işletmecilerin makul koşullarda birbirlerinden karşılıklı olarak çağrı sonlandırma hizmeti alabilmelerine bağlıdır.

Bu inceleme raporunda ele alınan hizmet mobil çağrı sonlandırma hizmeti olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsam içinde yer alan hizmetler aşağıdaki şekilde belirtilebilir:

- Mobil şebekeler arası çağrılar (mobil=> mobil) ve
- Sabit şebekelerden mobil şebekelere doğru yapılan çağrılar (sabit=> mobil).

Söz konusu çağrılara ilişkin mobil şebekede sunulacak sonlandırma hizmeti, çağrının santralden (GMSC ünitesinden) son kullanıcının mobil telefonuna (müşteri ekipmanı) kadar taşınması suretiyle gerçekleşmektedir. Şekil’de görüldüğü üzere, sabit veya mobil şebekeden mobil şebekeye doğru yapılan herhangi bir çağrı, çağrıyı başlatan (A) işletmecisinin şebekesinden (B) işletmecisinin şebekesine teslim edilerek (B) işletmecisi tarafından sonlandırılmaktadır. Bu durumda, çağrıyı sonlandıran işletmeci,

söz konusu çağrıyı kendi müşterisine iletmesi karşılığında sonlandırma ücreti almaktadır. Bu ücret, çağrıyı başlatan işletmeci tarafından ödenmekte ve bu işletmeci söz konusu ücreti genellikle perakende tarifelere yansıtarak çağrıyı yapan müşteriden tahsil etmektedir.

Mobil Çağrı Sonlandırma Hizmeti

Tüm şebeke işletmecileri, hem iç kullanıma hem de dış kullanıma yönelik olarak çağrı sonlandırma hizmeti sunmaktadır. Çağrının iç kullanıma yönelik sonlandırılması, aynı işletmeciye ait aboneler arasında gerçekleşen çağrının işletmecinin kendi şebekesi aracılığıyla, aranan abonenin mobil telefonuna (müşteri ekipmanı) kadar taşınması suretiyle gerçekleşmektedir. Çağrı sonlandırma hizmetinin dış kullanıma yönelik sunumu, hizmetin şebeke işletmecisi tarafından kendisi ile arabağlantı yapmış olan bir başka işletmeciye sunulmasını ifade etmektedir. Hizmetin dış kullanıma yönelik sunumu, çağrının bir trafik değişim noktasından itibaren taşınmasını gerektirmektedir. Örneğin:

(A) şebekesine bağlı (X) kullanıcısının (B) şebekesindeki (Y) kullanıcıını aradığı durumda (B) işletmecisinin (A) işletmecisine çağrı sonlandırma hizmeti vermesi gerekmektedir.

Yukarıdaki değerlendirmelere göre; mobil çağrı sonlandırma hizmeti, aranan tarafın aboneli olduğu mobil işletmecinin santralinde (GMSC ünitesi) teslim alınan ses çağrısının abonenin mobil telefonuna (müşteri ekipmanı) kadar taşınması hizmetidir.

Soru 1

Mobil çağrı sonlandırma hizmetine ilişkin yapılmış olan tanıma katılıyor musunuz? Görüşünüzü gerekçeleriyle birlikte detaylı bir şekilde ifade ediniz.

3 İLGİLİ PİYASA

Piyananın tanımlanması, pazara ilişkin rekabetçi kısıtların sistematik biçimde ifade edilmesi ve bir sonraki aşama olan pazar analizi prosedüründe kullanılacak olması nedenleriyle önem taşımaktadır. Mobil çağrı sonlandırma piyasasının tanımı, çağrı sonlandırma hizmetine yönelik yapılacak talep ve arz ikamesi kavramlarına dayanılarak ele alınmaktadır. Ayrıca ilgili coğrafi piyananın tanımlanması aşamasında rekabet şartlarının yeterince homojen olduğu alanlar belirlenmeye çalışılmaktadır. İlgili piyananın tanımlanması aşamasında, arz ve talep ikamesinin değerlendirilmesi amacıyla, uygulanabilir olduğu durumlarda varsayımsal tekel testi (hipotetik monopol testi) de dahil olmak üzere, çeşitli yöntemler göz önünde bulundurulmaktadır¹.

3.1 Pazar Yapısı

Ülkemizde mobil şebeke işletmecisi olarak faaliyet gösteren üç işletmeci bulunmaktadır. Bunlar;

- Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş. (Turkcell),
- Vodafone Telekomünikasyon A.Ş. (Vodafone) ve
- Avea İletişim Hizmetleri A.Ş. (Avea)'dir.

Turkcell, Vodafone ve Avea'nın toplam abone sayısı ilk pazar analizi dönemi olan 2005 yılında 39 (otuz dokuz) milyon iken; 2008 yılı Haziran ayı verilerine göre 63,6 milyon seviyesine ulaşmış bulunmaktadır. Söz konusu işletmecilerin her biri, bir diğerine mobil çağrı sonlandırma hizmeti vermektedir. Bunun yanı sıra sabit telekomünikasyon şebekesi işletmecisi olan Türk Telekomünikasyon A.Ş. (Türk Telekom) şebekesinden başlatılan çağrılar mobil şebekelerde sonlanabildiği için Türk Telekom da söz konusu işletmecilerden mobil çağrı sonlandırma hizmeti almak

¹ Varsayımsal tekel testi kavramı, arz yönlü ve talep yönlü ikamenin tespit edilmesi için kullanılan bir araçtır. Varsayımsal tekel niteliğindeki bir işletmecinin "geçici olmayan, küçük fakat belirgin bir fiyat artışı" yapmasına karşın, satışlarının karlılığını engelleyecek derecede düşmemesi durumunda bahse konu ürün veya hizmetin ayrı bir pazar olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

durumundadır. Ayrıca, Uzak Mesafe Telefon Hizmetleri (UMTH) işletmecileri ve Küresel Mobil Uydu Haberleşme Sistemi (Global Mobile Personal Communications by Satellite, GMPCS) işletmecileri gibi birçok işletmeci mobil işletmecilerden çağrı sonlandırma hizmeti almaktadır.

3.2 İlgili Ürün Piyasası

İlgili ürün piyasasının belirlenebilmesi açısından söz konusu piyasada talep ve arz ikamesinin olup olmadığının incelenmesi önem taşımaktadır.

3.2.1 Talep Yönlü İkame

Kullanıcıların (toptan piyasalar için işletmecinin) bir hizmet veya ürünü diğer bir hizmet veya ürünün yerine kullanabilme derecesi talep yönlü ikame edilebilirlik olarak adlandırılmaktadır.

Toptan seviyede talep ikamesi

Mobil numaraya yapılan bir çağrı teknik olarak ancak o numaranın bağlı olduğu mobil şebekede sonlandırılabilir. Bugünkü teknoloji ile bir çağrıyı başka bir şebeke üzerinden başlatmak mümkünken başka bir şebekede sonlandırmak mümkün değildir. Bunun doğal bir sonucu olarak mobil şebeke işletmecileri toptan seviyede bu hizmetin yerine konulabilecek başka bir hizmetten yararlanamamakta ve mobil çağrı sonlandırma piyasasında toptan seviyede talep yönlü ikame imkanı bulunmamaktadır.

Soru 2

Toptan seviyede talep yönlü ikamenin olmadığı görüşüne katılıyor musunuz? Değerlendirmenizi gerekçeli biçimde açıklayınız.

Perakende seviyede talep yönlü ikame

Toptan seviyede talep yönlü ikame imkanı bulunmazken perakende seviyede tam anlamıyla ikame sayılmasa da sonlandırma ücretlerinin düşürülmesi için işletmeci üzerinde baskı yaratabilecek çeşitli uygulamalar mevcuttur. Bu uygulamalar çok etkili

olmasalar da mobil şebeke işletmecisinin çağrı sonlandırma ücretini yükseltmesini belirli ölçüde sınırlayabilmektedir.

Yukarıda sözü edilen baskı unsurları iki ana başlık altında toplanabilir.

- 1) Abonenin, arayan/aranan numara, şebeke işletmecisi ve ücretler hakkında bilgi sahibi olması.
- 2) Alternatif olabilecek hizmetlerin kullanımı.

Abonenin bilgi sahibi olması; söz konusu abonenin hangi şebekeyi aradığını veya aradığı şebekenin çağrı sonlandırma ücretinin ne kadar olduğunu bilmesi durumudur. Ancak genellikle çağrı sonlandırma seviyeleri hakkında bilgi sahibi olmadığı gözlenen abonelerin bu ücretlerin seviyeleri hakkında bilgi sahibi olmaları halinde dahi arayan taraf öder prensibi çerçevesinde aranan abonelerin işletmeci üzerinde büyük bir baskı unsuru oluşturmayacağı değerlendirilmektedir.

Diğer bir baskı unsuru olarak nitelendirilen alternatif olabilecek hizmetler ise şu şekilde sıralanabilir:

- Sabit bir hattı arama,
- Sabitten mobil şebekeyi aramak yerine başka bir mobil şebekeden mobil şebekeyi arama,
- Sabitten mobil şebekeyi aramak veya başka bir mobil şebekeden mobil şebekeyi aramak yerine mobil şebeke içi arama yapma,
- SMS gönderme,
- Karşı tarafın aramasını sağlamak amacıyla arayıp kapatma veya kısa görüşmeler yapma,
- Aranan tarafın SIM kartını geçici bir süre değiştirmesi,
- Arayan tarafın SIM kartını geçici bir süre değiştirmesi.

Bu maddelerin tümü mobil çağrı sonlandırma piyasasında ücretlerin düşmesi için kısmen baskı oluşturmaktadır. Bugün ülkemizde en çok SMS gönderme ile SIM kartı değiştirme, sayılan alternatifler arasında ön plana çıkmaktadır. Ancak, bu iki yol da

dahil diğer tüm yolların avantajlarıyla birlikte dezavantajları bulunmaktadır. Öncelikle sabit bir hattı arayabilmek için aranan tarafın sabit Şebeke abonesi olması ve söz konusu abonenin o an itibariyle aboneliğinin bulunduğu noktada olması gerekmektedir. SIM kartını değiştirmek suretiyle Şebeke içi arama yapmak durumunda ise abonenin ikinci ve hatta üçüncü bir hatta sahip olması gerekmektedir ki bu hatların sabit ücretlerinin² abone için maliyetli olabileceği düşünölmektedir. Bu kapsamda alternatif olabilecek hizmetlerin kullanımının ilgili piyasada yeterli derecede rekabetçi bir baskı unsuru oluşturmayacağı değerlendirilmektedir.

Soru 3

Alternatif olabilecek hizmetlerin kullanımının ilgili piyasada rekabetçi bir baskı unsuru oluşturmadığı görüşüne katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleri ile ifade ediniz.

3.2.2 Arz Yönlü İkame

Bir piyasada arz yönlü ikame imkanının olması, o piyasada hizmet sunan herhangi bir firmanın verdiği hizmeti başka bir firmanın da sağlayabilmesi anlamına gelmektedir. Talep kavramı perakende ya da toptan olarak ayrılabilirken, arz kavramı yapısı gereği sadece toptan olarak incelenebilir. Bir malın ya da hizmetin arz yönlü ikamesinin olabilmesi aynı malı ya da hizmeti sağlayan firmalar üzerinde fiyat düşürmeleri için önemli bir baskı unsurunun olması demektir. Mobil çağrı sonlandırma piyasasında ise arz yönlü ikame teknolojik yapının kısıtlamalarına maruzdur. Bu bağlamda, mevcut teknolojik koşullar çerçevesinde kısa ve orta vadede mobil çağrı sonlandırma hizmetini toptan seviyede sunabilecek ve arz yönlü ikame imkanı oluşturabilecek herhangi bir alternatif işletmecinin olması mümkün değildir. Bu yüzden mobil bir Şebekeye doğru yapılan bir çağrı ancak o Şebekeyi kontrol eden işletmeci tarafından sonlandırılabilir.

Sonuç olarak, mobil çağrı sonlandırma piyasasında gerek talep yönlü gerekse arz yönlü ikame imkanının bulunmadığı değerlendirilmektedir.

² Söz konusu sabit ücret doğrudan veya dolaylı olarak (hattın kullanıma açılması, tesisi veya üç (3) ayda bir kontör yüklenmesi zorunluluğu gibi uygulamalarla) alınmaktadır.

Soru 4

Kısa ve orta vadede oluşabilecek şartlar çerçevesinde mobil çağrı sonlandırma piyasasında toptan seviyede arz yönlü ikame imkanının bulunmadığı yönündeki değerlendirmeye katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçeli biçimde açıklayınız.

3.3 Coğrafi Boyut

Ürün veya hizmetlerle ilgili tarafların arz ve taleplerinin gerçekleştiği, rekabet şartlarının yeterince homojen olduğu ve komşu alanlardaki söz konusu şartların yeterli derecede farklı olması nedeni ile ayırt edilebilir nitelikte olduğu coğrafi alana, ilgili coğrafi piyasa denilmektedir. Bir başka deyişle ilgili ürünün ikame imkanının olduğu ve piyasa yapısının birbirine benzer olduğu bölgeler ilgili piyasanın coğrafi sınırlarını oluşturmaktadır. Tüketicilerin herhangi bir yerde faaliyet gösteren işletmeciden kolay bir şekilde ilgili ürünü alabilmesi veya diğer işletmecilerin bu bölge içinde kolay bir şekilde söz konusu ürünü sunabilmesi durumunda söz konusu bölgeler ilgili coğrafi piyasa içinde yer almaktadır.

Ülkemizde halihazırda ilgili piyasada hizmet veren üç mobil işletmeci bulunmakta ve bu işletmecilerin faaliyet sahası, imtiyaz sözleşmeleri gereği, tüm ülkeyi kapsamaktadır. Bu nedenle, mobil çağrı sonlandırma hizmeti için ilgili coğrafi piyasanın ülke geneli olduğu düşünülmektedir.

Soru 5

Mobil çağrı sonlandırma hizmeti için ilgili coğrafi piyasanın ülke genelinin tamamı olduğu görüşüne katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçeleriyle yazınız.

3.4 İleriye Dönük Değerlendirmeler

Yukarıda yapılan açıklamalar ve mobil çağrı sonlandırma piyasasının yapısı birlikte düşünüldüğünde; mobil çağrı sonlandırma piyasasında hem arz hem de talep yönlü ikame imkanının bulunmadığı değerlendirilmektedir. Uzun vadede teknolojiye gelişmelerin ikame olanaklarını etkileyebileceği düşünülmekle birlikte yakın gelecekte piyasa tanımlamalarında değişiklik olmasının çok düşük bir olasılık olduğu

değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, orta vadede mobil telekomünikasyon hizmetleri alanında yer alması beklenen üçüncü nesil mobil telekomünikasyon hizmeti ile sanal mobil şebeke hizmetine ilişkin değerlendirmelere kısaca aşağıda yer verilmektedir.

3.4.1 Üçüncü Nesil Mobil Telekomünikasyon Hizmeti

Üçüncü nesil (3N) mobil telekomünikasyon sistemlerinin teknik çerçevesi ülkemizin de kurucu üyeleri arasında yer aldığı Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunications Union, ITU) tarafından belirlenmiştir. ITU, hem karasal hem de uydu sistemlerini kullanabilen, ikinci nesil (2N) ve sabit sistemlerle uyumlu çalışabilen ve bunların yanı sıra,

- Yüksek hareketlilik içeren her türlü telsiz ortamında 144 Kbit/sn, düşük hareketli ortamlarda 384 Kbit/sn, hareketsiz ortamlarda da 2 Mbit/sn veri iletimini sağlayabilen,
- Çift yönlü veri iletebilme yeteneği olan,
- Hem devre anahtarlama hem de paket anahtarlama veri iletimini destekleyebilen,
- Daha kaliteli ses hizmeti sağlayabilen,
- Spektrumu verimli kullanabilen,
- 2N sistemleri ile kesintisiz iletişim sağlayabilen,
- Uluslararası dolaşım yeteneği bulunan,
- Çoklu ortam uygulamaları için terminallere aynı anda birden fazla hizmet sunulabilen

mobil telekomünikasyon sistemlerini 3N olarak kabul etmiştir. Bu sistemler ITU tarafından genellikle IMT-2000 sistemleri olarak ifade edilmektedir.

Kurumumuz tarafından “IMT-2000/UMTS Hizmet ve Altyapılarına İlişkin Yetkilendirme” ihalesi duyurusu 09.10.2008 tarih ve 27019 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış olup ihale, 28 Kasım 2008 tarihinde gerçekleştirilecektir.

Uygulamada mobil şebeke kullanıcısı çağrının hangi şebeke (2N veya 3N) üzerinden sonlandırıldığının farkında değildir. Son kullanıcı mobil aramanın 2N veya 3N şebeke üzerinden sonlandırılması için aynı başlatma ücretini ödemekte olduğundan talep

yönlü ikame mümkün değildir. Ayrıca bir işletmeci hem 2N şebekeye hem de 3N şebekeye sahip olabilir. Dolayısıyla 3N şebeke üzerinden yapılan sonlandırma hizmeti 2N şebeke üzerinden yapılan sonlandırma hizmeti için arz yönlü ikame yaratmayacaktır.

3.4.2 Sanal Mobil Şebeke Hizmeti

Sanal Mobil Şebeke Hizmeti İşletmecileri (Mobile Virtual Network Operator, MVNO), mobil şebeke işletmecisinin altyapısını kullanarak adlarına tahsis edilmiş frekans bandı olmaksızın abonelerine mobil telefon ve katma değerli telekomünikasyon hizmetleri sunmaktadırlar. MVNO'ların çeşitli tipleri bulunmaktadır:

- **Asgari MVNO** modelinde işletmeciler mobil hizmetleri farklı bir marka ile sunmak için mobil şebeke altyapısı sahipleriyle anlaşmalar yaparak piyasaya girmektedirler. Bu işletmeciler lisans sahibi işletmeciden dakika satın almakta ve bu dakikaların kullanımını kendi müşterilerine satmaktadırlar. Şebekeye erişimin sağlanması, çağrının başlatılması ve sonlandırılması, müşteriye hizmetlerin verilmesi, arabağlantı ve dolaşım konularında büyük oranda altyapısını kullandığı mobil şebeke işletmecisine bağımlıdırlar.
- **Orta tip MVNO** modelinde işletmeciler, mobil şebeke işletmecisinin sahip olduğu altyapının bir kısmını ya da önemli bir kısmını kullanarak arama dakikalarını yeniden satmak dışında farklı hizmetler sunmaktadır. Asgari MVNO modeliyle arasındaki en önemli fark, bu tip MVNO'ların mobil şebeke işletmecisinin verdiği standart hizmetleri farklılaştırabilmesidir.
- **Tam MVNO** olarak tanımlanan bu gruptaki MVNO'lar kendi şebeke bileşenlerine sahip olmaları nedeniyle mobil pazarda tamamen bağımsız oyuncular olarak kabul edilmektedirler. Tam MVNO'yu diğer MVNO gruplarından ayıran en belirleyici parametre; kendi Mobil Anahtarlama Merkezi (Mobile services Switching Center, MSC) birimine sahip olmasıdır. Bu itibarla, kendi MSC'sine sahip olan bir MVNO kendi arabağlantı ve dolaşım anlaşmalarını imzalayabilir ve fiyat performansını dikkate alarak trafiğin hangi yol üzerinden taşınacağına karar verebilir. Dolayısıyla Tam MVNO mobil sonlandırma için kendi fiyatını koyabilmektedir.

Ülkemizde MVNO yetkilendirmesi, piyasa analizlerinin yapıldığı dönem itibariyle, gerçekleştirilmemiş olup bu konudaki çalışmalar devam etmektedir. Yetkilendirme yapıldıktan sonra işletmecilerin ilk etapta asgari MVNO modelinde veya orta tip MVNO modelinde faaliyet gösterecekleri tahmin edilmektedir. Bu iki modelde de MVNO abonelerine doğru yapılan aramalar ev sahibi mobil şebeke işletmecisinin şebekesine yönlendirilecek ve çağrıyı başlatan taraf sonlandırma ücretini mobil şebeke işletmecisine ödeyebilecektir.

MVNO işletmecilerinin gelen çağrıları mobil şebeke işletmecisinin şebekesine yönlendirmek yerine kendi şebekesine yönlendirmesi ve böylece sonlandırma hizmeti sunmasının MVNO'nun daha ileri aşamalarında ortaya çıkması beklenmektedir. Dolayısıyla ilk etapta MVNO'ların sonlandırma ücretlerinde rekabetçi bir baskı yaratması beklenmemektedir.

Soru 6

Yakın gelecekte piyasa tanımlamalarında değişikliğe yol açabilecek teknolojik gelişmelerin gerçekleşebilmesinin çok düşük bir olasılık olduğu değerlendirmesine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi ayrıntılı bir şekilde açıklayınız.

4 PİYASA GÜCÜNÜN DEğERLENDİRİLMESİ

Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmecilerin Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te etkin piyasa gücü "*İşletmecinin ilgili pazarda tek başına ya da diğer işletmecilerle birlikte rakiplerinden, kullanıcılarından ve tüketicilerinden fark edilebilir bir şekilde bağımsız olarak hareket edebilmesine imkan sağlayan, hakim konuma eşdeğer, ekonomik gücü*" ifade edecek şekilde tanımlanmaktadır. Bu kapsamda, anılan Yönetmelik çerçevesinde ilgili piyasada EPG'ye sahip işletmecilerin bulunup bulunmadığının tespiti için pazar payı, piyasaya giriş kolaylığı ve potansiyel rekabetin yokluğu, kolayca tekrarlanamayan altyapılara erişim, teknolojik üstünlük ve dengeleyici alıcı gücü gibi çeşitli kriterler göz önünde bulundurulmaktadır.

Soru 7

EPG'nin değerlendirilmesine ilişkin kriterlerin seçimi ve bu kriterlere verilen önem hususunda aynı düşüncede misiniz? Görüşlerinizi detaylı bir şekilde açıklayınız.

4.1 Pazar Payı

EPG'nin var olup olmadığı değerlendirilirken temel alınan düşünce tarzı ilgili işletmecinin tek başına ya da başka bir işletmeciyile birlikte pazarı etkileyebilme gücüdür. Bununla birlikte, istisnai durumlar hariç genellikle yüksek orandaki (%50'nin üzerindeki) pazar payına sahip bir işletmecinin bulunması durumunda söz konusu işletmeci EPG'ye sahip işletmeci olarak belirlenmektedir.

Günümüzün teknolojik koşul ve olanaklarında çağrı sonlandırma hizmetinin bir alternatifi olmadığından, çağrıyı başlatan taraf çağrıyı daha ucuz bir ücretle sonlandıracak bir işletmeci seçememekte ve aranan tarafın istediği çağrı sonlandırma ücretini ödemek zorunda kalmaktadır. Diğer bir ifade ile her bir işletmeci kendi şebekesinde sonlandırdığı çağrılar için %100 pazar payına sahiptir. Çünkü söz konusu işletmecinin abonelerine ulaşılabilmesi için çağrının o işletmecinin şebekesinde sonlandırılması gerekmektedir. Dolayısıyla, her bir GSM işletmecisi kendi şebekesinde çağrı sonlandırma anlamında tekel konumundadır.

Soru 8

Her bir işletmecinin kendi şebekesinde sonlandırdığı çağrılarla ilgili olarak, mobil çağrı sonlandırma piyasasında %100 pazar payına sahip olduğu değerlendirmesine katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçeli bir şekilde açıklayınız.

4.2 Piyasaya Giriş Kolaylığı ve Potansiyel Rekabet

Genel olarak piyasaya yeni girecek potansiyel işletmecilerin olması, piyasada bulunan diğer işletmecilerin pazar gücünün kullanımını kısıtlayan önemli bir faktördür. Ancak, mobil çağrı sonlandırma piyasasında söz konusu hizmeti verebilecek potansiyel başka bir mobil işletmecinin olması mümkün değildir. Bu durum, mobil

çağrı sonlandırma piyasasında arz ikamesinin olmamasına dayanmaktadır. Bir diğer deyişle, işletmeci tarafından sunulan mobil çağrı sonlandırma hizmetinin alternatifinin bulunmaması nedeniyle kısa ve orta vadede bu piyasada potansiyel rekabetin oluşmayacağı değerlendirilmektedir.

Mobil çağrı sonlandırma piyasasında hem talep hem de arz yönlü ikame imkanının bulunmaması nedeniyle herhangi bir düzenlemenin olmaması durumunda her bir işletmecinin çağrı sonlandırma ücretleri üzerinden aşırı kar elde etme mantığıyla hareket ederek çağrı sonlandırma ücretlerini yükseltebileceği düşünülmektedir. İşletmecilerden herhangi birisinin çağrı sonlandırma ücretini yükseltmesi ve diğer işletmecilerin bu fiyat artışını izlemesiyle mobil çağrı sonlandırma ücretleri bir bütün olarak artabilecektir.

Soru 9

Mobil çağrı sonlandırma piyasasında kısa ve orta vadede potansiyel rekabetin oluşmayacağı fikrine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

4.3 Kolayca Tekrarlanamayan Altyapıların Kontrolü

Herhangi bir işletmecinin kolayca kurulamayan bir alt yapıya sahip olması, tek başına o pazarda o işletmecinin belirli bir pazar gücüne sahip olması manasına gelmektedir. Söz konusu alt yapının yeniden kurulamaması teknik, ekonomik ve hukuki nedenlerden kaynaklanabilir. Ülkemizde faaliyet gösteren 3 mobil şebeke işletmecisi de alt yapılarını kurmuş ve İmtiyaz Sözleşmeleri kapsamında tüm Türkiye'yi kapsar hale gelmişlerdir. Ülkemizin coğrafi koşulları ve coğrafi sınırlarının birçok AB üyesi ülkeye göre daha geniş olduğu düşünüldüğünde piyasaya yeni girecek bir işletmecinin kendi altyapısını kurmasının önünde herhangi bir hukuki engel olmasa bile bunun çok büyük bir maliyet oluşturacağı ve ekonomik olarak mevcut şebeke yapısının tekrarlanmasının çok zor olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, frekans tahsisi gibi pazardaki işletmeci sayısını doğal olarak sınırlandıran teknik etkenler de göz önüne alındığında mobil şebeke işletmecilerinin altyapılarının tekrarlanmasının kısa vadede mümkün olmadığı değerlendirilmektedir.

Soru 10

Mobil şebeke işletmecilerinin sahip oldukları altyapıların tekrarlanması kısa vadede mümkün olmadığı değerlendirilmesine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

4.4 Teknolojik Üstünlük

Teknolojik üstünlük piyasaya yeni girecek işletmeciler için piyasaya giriş engeli oluştururken piyasada faaliyette bulunan işletmeciler açısından ise rekabet koşullarında bir avantaj teşkil etmektedir. Kural olarak teknolojik değişimlerin hızlı bir şekilde yaşandığı sektörlerde teknolojik üstünlüklerin kullanımı daha sınırlı gerçekleşmektedir.

Ülkemizde faaliyet gösteren mobil şebeke işletmecilerinin hepsi uluslararası standartlara uygun Global System for Mobile Communication (GSM) standartlarında mobil sistemi işletmektedirler. Bu kapsamda, hiçbir mobil şebeke işletmecisinin bir diğerinden teknolojik olarak pazara giriş önünde engel teşkil edebilecek ölçüde üstün olmadığı düşünülmektedir.

Soru 11

Mobil şebeke işletmecilerinin birbirlerinden teknolojik olarak pazara giriş önünde engel teşkil edebilecek ölçüde üstün olmadığı fikrine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

4.5 Dengeleyici Alıcı Gücü

İlgili piyasada faaliyet gösteren işletmecilerin müşterilerden bağımsız hareket edebilme gücüne sahip olması, söz konusu işletmecilerin piyasa gücünü artırıcı bir sonuç doğurmaktadır. Buna karşın, piyasada belirli bir seviyede pazarlık gücüne sahip müşterilerin bulunması, ilgili piyasada faaliyet gösteren işletmecilerin bağımsız şekilde hareket edebilme kabiliyetini kısıtlamaktadır.

Dengeleyici alıcı gücü son kullanıcılar açısından incelendiğinde; arayan taraf öder prensibi çerçevesinde son kullanıcıların arayan tarafın ödediği ücretle ilgilenmedikleri,

ayrıca kendi işletmecilerinin arayan abonenin işletmecisinden tahsil ettikleri sonlandırma ücretine ilişkin olarak da bilgi sahibi olmadıkları göz önüne alındığında son kullanıcıların sonlandırma ücretleri üzerinde baskı oluşturmadıkları değerlendirilmektedir.

Çağrı sonlandırma hizmetinin alıcısı konumundaki diğer işletmeciler çağrı sonlandırma hizmetini sunan işletmecinin ücretleri üzerinde bir baskı oluşturabilir. Bu baskının derecesi ise, alıcı konumdaki sabit ve mobil işletmecilerin pazar paylarına, ortaya çıkan trafik miktarlarına bağlı olarak değişmektedir. Bununla birlikte, işletmecilerin sahip oldukları alıcı güçlerini kullanmaları ve şebekelerini birbirleri ile irtibatlandırmamaları düşünülemez olduğundan, işletmecilerin birbirlerine karşı dengeleyici alıcı güçleri de rekabetçi seviyede çağrı sonlandırma ücretlerinin uygulanması hususunda yeterince etkili olmamaktadır.

Soru 12

Dengeleyici alıcı gücünün, mobil çağrı sonlandırma piyasasında rekabetçi seviyede çağrı sonlandırma hizmetlerinin sunumuna yeterince etkisi olmadığı fikrine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

4.6 Etkin Piyasa Gücünün Değerlendirilmesine Yönelik Sonuçlar

Bu doküman kapsamında yapılan ilgili piyasa tanımı, her bir mobil şebeke işletmecisi için ayrı birer sonlandırma piyasasının bulunduğunu göstermektedir. Bu durum her bir mobil şebeke işletmecisinin kendi şebekesindeki mobil çağrı sonlandırma piyasasında %100 pazar payına sahip olduğu anlamına gelmektedir. Bu kapsamda, yukarıda yapılan değerlendirmeler de göz önünde bulundurulduğunda, her bir mobil şebeke işletmecisinin çağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Soru 13

Her bir mobil şebeke işletmecisinin mobil çağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip olduğu değerlendirmesine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

5 YÜKÜMLÜLÜKLER

İlgili piyasada EPG'ye sahip işletmecinin tespit edilmesi, söz konusu piyasada etkin rekabetin bulunmadığının bir kanıtı olmakta ve yapılan pazar analizinde ulaşılan sonuçlara göre etkin rekabetin tesisi ve devamı açısından gerekli görülen tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, ilk olarak incelenen pazarda rekabet ihlaline yol açabilecek uygulamaların değerlendirilmesi, getirilecek düzenleyici tedbirlerin tespiti açısından önem arz etmektedir.

Rekabet politikaları çerçevesinde işletmecilerin rekabeti kısıtlayıcı uygulamaları temelde rakipleri dışlayan uygulamalar (fiyat sıkıştırması, yıkıcı fiyatlandırma, ayrımcılık vs.) ve/veya müşterilerin zararına (aşırı fiyat, düşük kalite vs.) olan uygulamalar olarak ortaya çıkmaktadır. Mobil çağrı sonlandırma gibi toptan pazarlarda ortaya çıkabilecek rekabet problemleri hem son kullanıcı hem de rakipler açısından olumsuz etkiler taşıyabilmektedir. Nitekim, ortaya çıkabilecek rekabet problemleri arasında; EPG'ye sahip işletmecinin ilgili piyasada sahip olduğu pazar gücünü EPG'ye sahip olmadığı bir başka pazara kaydırarak rekabet ihlaline sebebiyet vermesi, ilgili pazara giriş engeli oluşturması veya ilgili pazardaki gücünü kullanarak aşırı fiyat uygulaması, düşük kalitede hizmet sunması gibi hususlar sayılabilir.

Halihazırda her işletmeci kendi şebekesinde mobil çağrı sonlandırma piyasasında %100 pazar payına sahip olduğundan ve mobil çağrı sonlandırma pazarına başka bir işletmecinin girişi söz konusu olmadığından, EPG'ye sahip işletmecinin pazara giriş engeli oluşturması söz konusu olmamaktadır. Bununla birlikte, hem mobil çağrı sonlandırma piyasasında hem de perakende mobil hizmetlerde faaliyet gösteren GSM işletmecilerinin, mobil çağrı sonlandırma piyasasında sahip oldukları piyasa gücünü kullanarak perakende pazarda rakiplerini dışlayıcı rekabet politikaları izlemeleri muhtemeldir. Ayrıca, mobil çağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip olan işletmecinin müşterileri olan işletmecilere (aynı zamanda perakende pazarda rakipleri olan işletmecilere) aşırı fiyatla ve/veya düşük kalitede çağrı sonlandırma hizmeti sunmak istemesi kuvvetle muhtemeldir.

Mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olan işletmecilerin uygulayabilecekleri rekabeti kısıtlayıcı uygulamalara aşağıda kısaca değinilmektedir:

- **Arabağlantı yapmayı reddetme:** çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olan işletmeci rakipleri ile arabağlantı yapmayı reddedecek olursa temelde kendisi de gelir kaybı ile karşı karşıya kalacağından arabağlantı yapmayı reddetmek yerine yapılan arabağlantının kalitesini düşürmek, aşırı fiyatla sunmak, ayrımcılık yapmak gibi diğer rekabet ihlali uygulamalarla rakiplerini zor durumda bırakma yolunu seçebilir.
- **Fiyat dışı uygulamalar:** çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olan işletmeci bu pazarda sahip olduğu pazar gücünü kullanarak ayrımcılık yapmak, hizmetin sunumunda geciktirici taktikler uygulamak, hizmetleri paket halinde veya bağlı bir şekilde sunmak gibi şartlar öne sürmek vs. gibi rekabet ihlallerini uygulayabilir.
- **Sözsüz anlaşma:** birbirine benzer şebeke ve maliyet yapısına sahip işletmecilerin çağrı sonlandırma ücretlerini karşılıklı olarak çok yüksek veya çok düşük belirleyerek pazardaki diğer işletmecileri zor durumda bırakmaları halinde işletmeciler arasında sözsüz anlaşmanın varlığından söz edilebilir.
- **Fiyata dayalı uygulamalar:** çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olan işletmeci aşırı fiyat, fiyat ayrımcılığı ve çapraz sübvansiyon gibi çeşitli fiyata dayalı uygulamalarla rakiplerini pazarın dışına itebilir.
  - **Aşırı fiyat:** çağrı sonlandırma kapsamında her işletmeci kendi şebekesi üzerinde EPG'ye sahip olduğundan, anılan işletmecilerin aynı zamanda rakipleri olan müşterilerine aşırı fiyat uygulamaları söz konusu olabilmektedir.
  - **Fiyat ayrımcılığı:** mobil işletmeciler çağrı sonlandırma pazarında sahip oldukları EPG'yi kullanarak perakende pazarda rakiplerini zor durumda bırakabilecek fiyat ayrımcılığı uygulayabilirler. EPG'ye sahip işletmeci rakiplerine, kendisine sağladığı koşullarla çağrı sonlandırma hizmeti sağlamayacak olursa diğer işletmecilerin şebekeler arası tarifesi artacaktır. Bu kapsamda, şebeke içi çağrılar ile şebekelerarası tarifeler arasındaki fark daha da açılacaktır.
  - **Çapraz sübvansiyon:** işletmecilerin faaliyetleri arasında sübvansiyon yapması rekabete aykırı bir durum olarak değerlendirilmezken, GSM işletmecilerininin EPG'ye sahip oldukları çağrı sonlandırma hizmetinden

elde ettikleri aşırı gelirle, rekabete açık olan perakende pazardaki kayıplarını karşılamaları halinde rekabet ihlaline konu bir durum söz konusu olabilecektir.

Yukarıda yer verilen muhtemel rekabet problemlerinin; rakiplerin maliyetlerinin artırılması, rakiplerin satışlarının kısıtlanması ve rakiplerin pazarın dışına itilmesi gibi çeşitli etkileri olabilecektir. 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanununun 4'üncü maddesinde telekomünikasyon hizmetlerinin yürütülmesinde ve/veya telekomünikasyon altyapısı işletiminde ve bu hususlarda yapılacak düzenlemelerde dikkate alınacak ilkeler genel olarak; ayırım gözetmeme, şeffaflık, maliyet esaslı ücret belirlenmesi ve herkesin makul bir ücret karşılığında hizmetlerden faydalanmasının sağlanması olarak sıralanmaktadır. Bu bağlamda, halihazırda ülkemiz mobil çağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip olan işletmeciler meri mevzuat çerçevesinde aşağıda yer alan yükümlülüklerle tabidir:

- Arabağlantı sağlama yükümlülüğü,
- Ayırım gözetmeme yükümlülüğü,
- Şeffaflık yükümlülüğü,
- Referans arabağlantı teklifleri hazırlama ve yayınlama yükümlülüğü,
- Maliyet esaslı tarife belirleme yükümlülüğü,
- Hesap ayırımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüğü.

İşbu doküman kapsamında yapılan pazar analizi neticesinde GSM işletmecileri Turkcell, Vodafone ve Avea'nın mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip oldukları tespit edilmiş olup bu çerçevede, halihazırda yürürlükte olan ve yukarıda belirtilen yükümlülüklerin gözden geçirilerek pazarda görülmesi muhtemel rekabet problemleri ile orantılı düzenleyici tedbirlerin uygulanması gerekmektedir. Ayrıca, Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin "İşletmecilere Getirilebilecek Yükümlülükler" başlıklı 16'ncı maddesinin 4'üncü fıkrasında ve Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmecilerin Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in "Yükümlülüklerin Farklılaştırılması" başlıklı 11'inci maddesinde yer alan "Aynı ve/veya farklı pazarlarda etkin piyasa gücüne sahip olan işletmeciler arasında yükümlülükler açısından farklılaştırma yapılabilir. Farklılaştırma, işletmecilere getirilebilecek yükümlülüklerin seçimi ve/veya seçilmiş olan yükümlülüklerin uygulama detaylarının

farklılığı şeklinde olabilir.” hükmüne binaen EPG’ye sahip işletmecilere ilişkin yükümlülüklerde farklılaştırma yapılabilecektir.

5.1 Arabağlantı Sağlama Yükümlülüğü

İki ayrı telekomünikasyon şebekesi arasında telekomünikasyon trafiğinin gerçekleştirilmesi ve bir işletmecinin abonesinin diğer işletmecinin abonesiyle telefon konuşması yapabilmesi için gerekli olan arabağlantı hizmeti ile ilgili olarak 406 sayılı Kanunun 10’uncu maddesinin 2’nci fıkrasında, *“Arabağlantı yükümlüleri, ara bağlantıya ilişkin talepleri bu madde hükümleri çerçevesinde ve eşitlik, ayırım gözetmeme, şeffaflık, açıklık, maliyet ve makul kârâ dayalı olma ilkeleri temelinde ve arabağlantı yükümlülerinin veya bunların ortaklarının, iştiraklerinin veya ortaklıklarının, kendi hizmetleri için sağladıkları ile aynı koşul ve kalitede karşılamakla yükümlüdürler.”* hükmü yer almaktadır.

Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği’nin 8’inci maddesine göre ilgili pazarda EPG’ye sahip işletmeciler arabağlantı yükümlüsüdür. Bu bağlamda, mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG’ye sahip işletmeciler olarak Turkcell, Vodafone ve Avea arabağlantı yükümlüsüdür ve kapsamı Kurum düzenlemelerinde belirtildiği şekilde söz konusu yükümlülüğün gereklerini yerine getirmekle mükelleftirler.

5.2 Ayırım Gözetmeme Yükümlülüğü

Pazarda haksız rekabetin önlenmesi ve etkin rekabet ortamının sağlanması açısından büyük öneme sahip olan ayırım gözetmeme yükümlülüğü Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği’nin 9’uncu maddesinde *“telekomünikasyon hizmetlerini sağlamak için kendi kullandıkları veya üçüncü şahısların telekomünikasyon hizmetlerini sunmak için gereksinim duydukları hizmetleri, söz konusu hizmetleri talep edenlere ayırım gözetmeksizin ve kendilerine uyguladıkları koşullarla temin etme yükümlülüğü”* olarak tanımlanmaktadır.

Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği’nin 16’ncı maddesinin 3’üncü fıkrası *“Arabağlantı yükümlüsü işletmeciler, ikinci fıkra hükümleri saklı kalmak kaydıyla, her hâlde ayırım gözetmeme, şeffaflık ve tarifelerini maliyet esaslı belirleme yükümlülüklerine tabidir.”*

hükmünü içermektedir. Bu kapsamda, mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olan ve dolayısıyla arabağlantı yükümlüsü olan Turkcell, Vodafone ve Avea ayırım gözetmeme yükümlülüğünün gereklerini yerine getirmekle mükelleftir. Ancak söz konusu işletmecilerin farklı ücret ve koşullarla hizmet sunmalarının kaçınılmaz olduğunu teknik ve ekonomik analizlerle ispat etmeleri ve bu durumun Kurum tarafından kabul edilmesi durumları istisnadır.

GSM Mobil Şebekelere Erişim ve Çağrı Başlatma hizmetleri piyasasına ilişkin yapılan analiz kapsamında detaylarına yer verilen Turkcell'in söz konusu piyasada gerek abone sayısı ve gerekse net satışlara göre %50'nin üzerinde paya sahip olduğu, ayrıca ilgili piyasada potansiyel rekabetin olmaması, dengeleyici alıcı gücünün düşük seviyede olması ile ölçek ekonomisinden Turkcell'in daha fazla istifade ediyor olması gibi hususlar da göz önünde bulundurulduğunda mobil çağrı sonlandırma pazarına ilişkin getirilecek yükümlülüklerin uygulama detaylarında farklılaştırma yapılmasının gerektiği düşünülmektedir. Nitekim Turkcell'in anılan pazarda sahip olduğu EPG dolayısıyla dikey bütünleşme derecesini arttırdığı ve çağrı sonlandırma piyasasında sahip olduğu EPG'nin hem çağrı başlatma ve erişim hem de perakende pazarlarda etki gösterebileceği düşünülmektedir. Bu çerçevede; ayırım gözetmeme yükümlülüğünde yapılan farklılaştırmanın esasları ve farklılaştırma sonrasında ortaya çıkan yükümlülüklerin hangi işletmecilere getirileceği aşağıda yer alan tabloda özetlenmektedir.

	Farklı işletmecilere sunulan çağrı sonlandırma hizmetleri arasında ayırım gözetmeme	Şirket içine ve şirket dışına sunulan çağrı sonlandırma hizmetleri arasında ayırım gözetmeme
Uygulanan ücretler açısından ayırım gözetmeme	Avea Turkcell Vodafone	Turkcell
Diğer koşullar açısından ayırım gözetmeme	Avea Turkcell Vodafone	Avea Turkcell Vodafone

Bu bağlamda;

- mobil çağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip olan her üç işletmeci de farklı işletmecilere sunulan, şirket dışı çağrı sonlandırma hizmetine ilişkin

olarak gerek uygulanacak ücretler gerekse diğer koşullar açısından ayırım gözetmeme yükümlülüğüne tabidirler.

- mobil çağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip olan her üç işletmeci de şirket içine sunulan çağrı sonlandırma hizmetleri arasında uygulanacak ücretler haricinde diğer koşullar açısından ayırım gözetmeme yükümlülüğüne tabidirler.
- Turkcell, mobil çağrı sonlandırma piyasasında şirket içine ve şirket dışına sunulan çağrı sonlandırma hizmetleri arasında uygulanacak transfer fiyatları ve çağrı sonlandırma ücretleri açısından ayırım gözetmeme yükümlülüğüne tabidir.

5.3 Şeffaflık Yükümlülüğü

Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 10'uncu maddesinin 1'inci fıkrasında Kurumun *"ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere, teknik özellikler, şebeke özellikleri, tedarik ve kullanıma ilişkin hüküm ve koşullar ile ücretler gibi belirli bilgileri aleni hâle getirme yükümlülüğü"* getirebileceğine yer verilmektedir. Bununla birlikte, söz konusu Yönetmeliğin 16'ncı maddesinin 3'üncü fıkrası çerçevesinde arabağlantı yükümlüsü işletmeciler şeffaflık yükümlülüğüne tabidir. Dolayısıyla, mobil çağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip olduğu tespit edilen ve arabağlantı yükümlüsü olan Turkcell, Vodafone ve Avea şeffaflık yükümlülüğüne tabidirler.

5.4 Referans Arabağlantı Teklifleri Hazırlama ve Yayınlama Yükümlülüğü

406 sayılı Kanununun 10'uncu maddesinin son fıkrasında *"Kurum; bu maddenin uygulanma esaslarını ve standart referans tarifeleri, ara bağlantı ve roaming anlaşmalarının tabi olduğu ayrıntıları gösteren yönetmelikler çıkarır ve standart referans tarifeleri, şebeke ara bağlantıları ve roaming ile ilgili anlaşmaların telekomünikasyon hizmetlerinin yürütülmesinde ve altyapının işletiminde serbest rekabeti engelleyici sonuçlara yol açmayacak tedbirleri alır"* hükmü yer almaktadır. Söz konusu hüküm çerçevesinde Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 10'uncu maddesinde Kurumun, ayırım gözetmeme yükümlülüğü getirilen işletmecilere referans erişim ve/veya arabağlantı teklifleri hazırlama yükümlülüğü getirebileceğine yer verilmektedir.

Sektörde rekabetin sağlanması açısından en önemli hizmetlerden birinin arabağlantı olduğu düşünüldüğünde, tam rekabet ortamının sağlanmasını teminen, sektöre yeni girecek işletmeciler bakımından arabağlantı koşullarının açık ve net bir şekilde belirlenmesi büyük önem arz etmektedir. Kurum tarafından onaylanacak olan referans arabağlantı teklifleri sunulan hizmetin kapsamını belirleyici bir role ve kritik bir öneme sahiptir. Zira, referans arabağlantı teklifinin yayınlanması ile, piyasaya yeni giren işletmecilerin arabağlantı yükümlüsü işletmeciler ile yapacakları arabağlantı anlaşmaları kapsamındaki belirsizlikler asgariye indirilmiş ve ileriye yönelik planlarını yapabilmeleri sağlanmış olmaktadır.

Bu itibarla, mobil çağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip olduğu tespit edilen Turkcell, Vodafone ve Avea referans arabağlantı teklifi hazırlama ve yayınlama yükümlülüklerine tabidirler.

5.5 Maliyet Esaslı Tarife Belirleme Yükümlülüğü

Telekomünikasyon alanında faaliyet gösteren işletmeciler, özellikle yeni işletmeciler açısından arabağlantı ücretlerinin düzeyi önem arz etmektedir. Bu ücretlerin girdi niteliğinde olması nedeni ile yüksek veya düşük olması son kullanıcı tarifelerini etkilemektedir. Düzenlemenin yapılmadığı durumlarda EPG'ye sahip işletmecilerin arabağlantı ücretlerini genellikle yüksek belirledikleri değerlendirildiğinden, arabağlantı ücretlerinin düzenlenmesi; hem pazara yeni giren işletmecilerin yerleşik işletmecilerle rekabet edebilecek seviyeye gelmeleri, abonelerine farklı ve kaliteli hizmet sunabilmeleri hem de arabağlantı ücretlerindeki düşmenin son kullanıcı tarifelerine de yansıtacağı varsayımıyla tüketicinin daha ucuz hizmet alabilmesinin sağlanması ve böylece tüketici refahının artırılması için önem arz etmektedir.

Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 16'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasına göre arabağlantı yükümlüsü işletmeciler, ikinci fıkra hükümleri saklı kalmak kaydıyla, her hâlde ayırım gözetmeme, şeffaflık ve tarifelerini maliyet esaslı belirleme yükümlülüklerine tabidir. Dolayısıyla, mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olduğu tespit edilen Turkcell, Vodafone ve Avea çağrı sonlandırma ücretlerini maliyet esaslı belirlemekle mükelleftirler.

5.6 Hesap Ayrımı ve Maliyet Muhasebesi Yükümlülüğü

Mobil şebeke işletmecilerinin kendi şebekelerinde tekel konumunda oldukları göz önüne alındığında, toplam gelirleri içinde önemli miktarlara sahip olduğu gözlenen çağrı sonlandırma gelirleri nedeniyle diğer işletmecilere sundukları çağrı sonlandırma ücretlerini olabildiğince yüksek tutma eğiliminde olacakları açıktır. Dolayısıyla, doğal tekel niteliği olan hizmetlerde düzenleyici müdahalelerin de olmaması durumunda kaynakların etkin bir şekilde tahsisinde ciddi güçlükler ortaya çıkabilecektir. Bu nedenle, daha iyi bir kaynak tahsisine neden olacak fiyat yapısının oluşması için, gerekli müdahalenin yapılması gerektiği değerlendirilmektedir.

İşletmeciler için arabağlantı hem bir maliyet unsuru, hem de gelir unsurudur. Arabağlantı hizmeti ile ilgisi olmayan maliyetlerin kapsama alınmamasının sağlanması ve diğer işletmecilerin almadıkları hizmetin maliyetine katlanmak zorunda kalmalarının önüne geçilmesi gerekmektedir. Tek başına arabağlantı hizmetinin maliyeti, oluşturulacak maliyet modeli ile ortaya konulabilir. Ancak amaç sadece arabağlantı hizmetinin maliyetinin görülmesi değil, söz konusu hizmet dolayısıyla ayrımcılığa yol açılıp açılmadığının denetlenmesi ve arabağlantının diğer hizmetlerle olan ilişkisinin görülmesi olduğunda, işletmecinin faaliyetlerinin geneline ilişkin detaylı gelir ve maliyet verilerinin derlenmesi için hesap ayrımı yapılması gerekmektedir.

Anılan hususlara 406 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin (k) bendinde, arabağlantı ücretleri ile hat ve devre kiralari da dahil telekomünikasyon hizmetleri karşılığı alınacak ücretlerin, yatırım ve işletme maliyetlerini, genel masraflardan ilgili payı, amortismanı ve makul ölçüde kârı mümkün olduğu ölçüde yansıtması gerektiği şeklinde yer verilmektedir. Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği'nin 12'nci maddesinde ilgili pazarda EPG'ye sahip işletmecilere hesap ayrımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüklerinin getirilebileceğine ilişkin hüküm çerçevesinde Turkcell, Vodafone ve Avea halihazırda hesap ayrımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüklerine tabidir. Hesap Ayrımı ve Maliyet Muhasebesine İlişkin Usul ve Esaslar çerçevesinde işletmecilere geçiş süreci tanınmış olup; 2004 ve 2005 yılları Turkcell için, 2006 ve 2007 yılları ise Vodafone ve Avea için geçiş süreci olarak belirlenmiştir.

Bu itibarla, Turkcell, Vodafone ve Avea'nın kapsamı Hesap Ayrımı ve Maliyet Muhasebesine İlişkin Usul ve Esaslar ile belirlenmiş olan hesap ayrımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüklerinin devam etmesi gerekli görülmektedir.

5.7 Ortak Yerleşim Yükümlülüğü

Telekomünikasyon şebekelerinin yaygın altyapı kurulumunu gerekli kıldığı göz önüne alındığında; altyapının paylaşılması, telekomünikasyon hizmetlerinin sağlanmasında kaynak israfının önlenmesi ve altyapı kullanımında etkinlik ve verimlilik gibi hususları da beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede, iki ya da daha fazla işletmecinin, kablo ve iletim tesisleri ile kendi malzeme ve ekipmanlarını ortak kullanmalarına imkan sağlamak üzere santrallerde bina paylaşımı ve fiziksel ortak yerleşim yapmaları, kaynakların etkin kullanılması ile erişim ve/veya arabağlantı sağlanması açısından gerekli görülmektedir.

Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımı Usul ve Esaslarına İlişkin Tebliğ'de ilgili pazarda EPG'ye sahip İşletmeciler kendi tesislerinde ortak yerleşim yükümlüsü olarak belirtilmektedir. Bu itibarla, mobil çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olduğu tespit edilen Turkcell, Vodafone ve Avea'nın ortak yerleşim yükümlülüğüne tabi olması gerekli görülmektedir.

Soru 14

Mobil çağrı sonlandırma piyasasında etkin rekabetin sağlanması amacıyla belirtilen yükümlülüklerle ilişkin analizlere katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçelendirerek açıklayınız.

6 EPG'YE SAHİP İŞLETMELERİN/YÜKÜMLÜLÜKLERİN BELİRLENMESİ

Mobil çağrı sonlandırma piyasasına ilişkin olarak yapılan analiz ve değerlendirmeler ile Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmecilerin Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve diğer ilgili telekomünikasyon mevzuatı çerçevesinde;

- Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş'nin mobil çağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip işletmeci olarak belirlenmesi ve aşağıda yer alan yükümlülüklerle tabi olması,
  - Arabağlantı sağlama yükümlülüğü,
  - Ayrım gözetmeme yükümlülüğü;
    - mobil çağrı sonlandırma piyasasında farklı işletmecilere sunulan, şirket dışı çağrı sonlandırma hizmetlerine ilişkin olarak gerek uygulanacak ücretler gerekse diğer koşullar açısından ayırım gözetmeme,
    - mobil çağrı sonlandırma piyasasında şirket içine ve şirket dışına sunulan çağrı sonlandırma hizmetlerine ilişkin olarak gerek uygulanacak transfer fiyatları ve çağrı sonlandırma ücretleri açısından gerekse diğer koşullar açısından ayırım gözetmeme.
  - Şeffaflık yükümlülüğü,
  - Referans arabağlantı teklifleri hazırlama ve yayınlama yükümlülüğü,
  - Maliyet esaslı tarife belirleme yükümlülüğü,
  - Hesap ayırımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüğü,
  - Ortak yerleşim yükümlülüğü,
- Vodafone Telekomünikasyon A.Ş'nin mobil çağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip işletmeci olarak belirlenmesi ve aşağıda yer alan yükümlülüklerle tabi olması,
  - Arabağlantı sağlama yükümlülüğü,
  - Ayrım gözetmeme yükümlülüğü;
    - mobil çağrı sonlandırma piyasasında farklı işletmecilere sunulan, şirket dışı çağrı sonlandırma hizmetlerine ilişkin olarak gerek uygulanacak ücretler gerekse diğer koşullar açısından ayırım gözetmeme,

- mobil çağrı sonlandırma piyasasında şirket içine ve şirket dışına sunulan çağrı sonlandırma hizmetleri arasında uygulanacak ücretler haricinde diğer koşullar açısından ayırım gözetmeme.
  - Şeffaflık yükümlülüğü,
  - Referans arabağlantı teklifleri hazırlama ve yayınlama yükümlülüğü,
  - Maliyet esaslı tarife belirleme yükümlülüğü,
  - Hesap ayırımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüğü,
  - Ortak yerleşim yükümlülüğü,
- Avea İletişim Hizmetleri A.Ş.'nin mobil çağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip işletmeci olarak belirlenmesi ve aşağıda yer alan yükümlülüklerle tabi olması,
    - Arabağlantı sağlama yükümlülüğü,
    - Ayırım gözetmeme yükümlülüğü;
      - mobil çağrı sonlandırma piyasasında farklı işletmecilere sunulan, şirket dışı çağrı sonlandırma hizmetlerine ilişkin olarak gerek uygulanacak ücretler gerekse diğer koşullar açısından ayırım gözetmeme,
      - mobil çağrı sonlandırma piyasasında şirket içine ve şirket dışına sunulan çağrı sonlandırma hizmetleri arasında uygulanacak ücretler haricinde diğer koşullar açısından ayırım gözetmeme.
    - Şeffaflık yükümlülüğü,
    - Referans arabağlantı teklifleri hazırlama ve yayınlama yükümlülüğü,
    - Maliyet esaslı tarife belirleme yükümlülüğü,
    - Hesap ayırımı ve maliyet muhasebesi yükümlülüğü,
    - Ortak yerleşim yükümlülüğü.

gerekmektedir.

EK: SORU FORMU

Soru 1

Mobil çağrı sonlandırma hizmetine ilişkin yapılmış olan tanıma katılıyor musunuz? Görüşünüzü gerekçeleriyle birlikte detaylı bir şekilde ifade ediniz.

Soru 2

Toptan seviyede talep yönlü ikamenin olmadığı görüşüne katılıyor musunuz? Değerlendirmenizi gerekçeli biçimde açıklayınız.

Soru 3

Alternatif olabilecek hizmetlerin kullanımının ilgili piyasada rekabetçi bir baskı unsuru oluşturmadığı görüşüne katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleri ile ifade ediniz.

Soru 4

Kısa ve orta vadede oluşabilecek şartlar çerçevesinde mobil çağrı sonlandırma piyasasında toptan seviyede arz yönlü ikame imkanının bulunmadığı yönündeki değerlendirmeye katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçeli biçimde açıklayınız.

Soru 5

Mobil çağrı sonlandırma hizmeti için ilgili coğrafi piyasanın ülke genelinin tamamı olduğu görüşüne katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçeleriyle yazınız.

Soru 6

Yakın gelecekte piyasa tanımlamalarında değişikliğe yol açabilecek teknolojik gelişmelerin gerçekleşebilmesinin çok düşük bir olasılık olduğu değerlendirmesine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi ayrıntılı bir şekilde açıklayınız.

Soru 7

EPG'nin değerlendirilmesine ilişkin kriterlerin seçimi ve bu kriterlere verilen önem hususunda aynı düşüncede misiniz? Görüşlerinizi detaylı bir şekilde açıklayınız.

Soru 8

Her bir işletmecinin kendi şebekesinde sonlandırdığı çağrılarla ilgili olarak, mobil çağrı sonlandırma piyasasında %100 pazar payına sahip olduğu değerlendirilmesine katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçeli bir şekilde açıklayınız.

Soru 9

Mobil çağrı sonlandırma piyasasında kısa ve orta vadede potansiyel rekabetin oluşmayacağı fikrine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

Soru 10

Mobil şebeke işletmecilerinin sahip oldukları altyapıların tekrarlanması kısa vadede mümkün olmadığı değerlendirilmesine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

Soru 11

Mobil şebeke işletmecilerinin birbirlerinden teknolojik olarak pazara giriş önünde engel teşkil edebilecek ölçüde üstün olmadığı fikrine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

Soru 12

Dengeleyici alıcı gücünün, mobil çağrı sonlandırma piyasasında rekabetçi seviyede çağrı sonlandırma hizmetlerinin sunumuna yeterince etkisi olmadığı fikrine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

Soru 13

Her bir mobil şebeke işletmecisinin mobil çağrı sonlandırma piyasasında EPG'ye sahip olduğu değerlendirilmesine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte ifade ediniz.

Soru 14

Mobil çağrı sonlandırma piyasasında etkin rekabetin sağlanması amacıyla belirtilen yükümlülüklerle ilişkin analizlere katılıyor musunuz? Cevabınızı gerekçelendirerek açıklayınız.

İletişim Bilgileri

Adres : Telekomünikasyon Kurumu, Yeşilırmak Sokak, No:16, 06430
Demirtepe, Ankara

Tel : 0 312 294 72 33 - 294 71 24

Faks : 0 312 294 71 65

E-posta : odasdemir@tk.gov.tr / mktiryaki@tk.gov.tr